

Luonnos perusopetuksen toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun oppaaksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: OPH-6406-2023

Määräaika 12.2 klo 14.00 DL lausuntopalveluun 16.2

Johdanto

Opetushallitus valmistelee perusopetukseen toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun oppaan vastaamaan voimassa olevan lainsäädännön tarpeita. Oppaan luonnos on kommentoitavana lausuntokierroksella.

Tavoitteet

Oppaalla on tarkoitus tukea koulujen työtä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Liitteet:

[Sanoista tekoihin - opas toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun perusopetuksessa.pdf](#) - Liitteenä luonnos perusopetuksen toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun oppaaksi.

Invalidiliiton lausunto

Invalidiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta perusopetuksen toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun oppaaksi.

On hienoa, että Opetushallitus on laatimassa opetuksen järjestäjien, koulujen henkilökunnan ja koulun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelua tekevien henkilöiden käyttöön asiantuntevaa materiaalia. Näemme, että valmis opas voi toimia kouluissa niin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotilanteen kartoittajana, keskustelun herättäjänä, koulukohtaisten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laadinnan oppaana sekä koulun opetus- ja muun henkilöstön täydennyskoulutustarpeiden arvioinnin tukena.

Pidämme Invalidiliitossa hyvänä sitä, että opas ei vain kuvaa suunnitelman laadintaa prosessina, vaan siinä on myös konkreettisia esimerkkejä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävästä toimintatavoista.

Luonnos on varsin laaja kokonaisuus, eikä siitä tällaisena välttämättä ole koulun kiireisessä arjessa nopeasti löydettävissä kaivattua tietoa. Opas voisi olla verkkosivuilla sekä laajemmassa että tiivistetyimmässä muodossa.

Invalidiliiton mielestä oppaan tavoitteiden kuvailu ja rakenne on hyvä. Joitakin kommentteja meillä on tekstin sisältöihin ja kuvitukseen liittyen.

Oppaan alkupuolella käsitellään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien velvoitteita ja niihin liittyvien suunnitelmien suunnittelun prosessia. Näiden lakien tarkoituksen ja velvoitteiden hahmottaminen kunkin lain kohdalta olisi helpompaa, jos ne olisi esitetty taulukkomuodossa, vierekkäin.

On hyvä, että luonnoksen sivulle 8 on kirjattu: ”koulun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma laaditaan aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Oppilaille on luotava mahdollisuus osallistua koulussa tehtävään työhön alusta lähtien. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on jokaisen kouluyhteisöön kuuluvan henkilön asia, eikä työtä voi ulkoistaa”. Myös huoltajia suositellaan osallistumaan suunnitelman laadintaan. Vanhempainliiton mainitsema yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä, jossa on sekä vanhempien, että oppilaiden edustajia, voisi olla mukana suunnittelemassa ja/ tai arvioimassa suunnitelmaa.

On hyvä, että oppaassa tuodaan selkeästi esille se, että koulukohtaiset suunnitelmat pitää laatia niin, että ne vastaavat koulun tarpeita, ja että niissä mainitut toimenpiteet ovat oikeasti toteuttamiskelpoisia, konkreettisia ja niitä seurataan säännöllisesti.

Sivun 12 kuvituskuva on liian stereotyyppinen: vaaleaihoisia eri pituisia lapsia, joilla ei ole esimerkiksi liikkumisen apuvälineitä käytössä. Kuvassa olisi syytä tuoda esille monimuotoisuutta.

Invalidiliitto näkee, että häirintää ja syrjintää koskevissa teksteissä olisi täydennettävää. Pitäisi vahvemmin nostaa esille yhdenvertaisuuslakiin vuonna 2023 tulleita muutoksia liittyen syrjintään ja häirintään, jotka kohdistuvat lapsiin, oppilaisiin, opiskelijoihin, fyysisesti vammaisiin ja toimintaesteisiin lapsiin ja nuoriin. Mikäli koulutuksen järjestäjä saa tietää edellä mainittuihin kohdistuvasta häirinnästä tai syrjinnästä, eikä toimi asiassa, syyllistyy se myös itse syrjintään.

Lisäksi perusopetuslakiin on tullut pykälä, joka antaa jatkossa AVI: lle mahdollisuuden itsenäisesti tulla kouluun selvittämään perusopetuslain mahdollisia rikkomuksia, jollainen esimerkiksi oppilaan syrjintä opetuksessa tai seksuaalinen häirintä vamman vuoksi olisivat. Näistä syrjintään ja häirintään liittyvistä tekijöistä tulisi olla oppaassa kattavammin ohjeistusta ja esimerkkejä. Opasluonnoksen sivulla 14 lukee: ”On suositeltavaa, että koululla on selkeä häirintää koskeva ohjeistus”. Tämä suosituksen omainen lause sivuuttaa sen tosiasian, että häirintään puuttuminen on yhdenvertaisuuslain mukaan velvollisuus. Osaksi opasta tulisi luoda selkeät ohjeistukset syrjintään ja häirintään puuttumisen toimenpiteistä.

Lainsäädännöllinen perusta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön -otsikon alla ei ole mukana Suomessa laintasoisena voimassa olevaa YK:n lapsenoikeuksien sopimusta, erityisesti sen 29§, jossa säädetään koulutuksen sisällöstä, se pitää lisätä tuonne.

Kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää -otsikon alla oleva teksti sivuilla 15-16 on hyvää, selkeää tekstiä. Samoin oppimateriaali s.16 on hyvä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen opetus ja ohjaus s.19 -21 kysymykset hyviä.

s. 22 Esteettömyys on fyysisen esteettömyyden osalta hyvin kuvattu, Invalidiliitto kiittää, että tekstiämme on hyödynnetty lähteenä.

s. 30 Esteettömyyttä koskeva tekstikokonaisuus voi hämmentää heitä, jotka eivät ole tarkemmin perehtyneet esteettömyyteen: ”Ovatko tilat fyysisesti esteettömät ulkona? Ovatko tilat fyysisesti esteettömät sisällä? Onko ulkopuolinen henkilö tarkistanut esteettömyyden? Onko koulun ilmapiiri moninaisuutta hyväksyvä? Invalidiliitolta löytyy esteettömyyskartoitukseen koulutiloissa liittyvää materiaalia s.

<https://www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas>

Liitteenä olevat materiaalit ovat hyviä ja tarpeellisia, ne olisi vielä hyvä saada tiivistetyimmässä ja visuaalisesti helpommin luettavassa muodossa.